Dit document vormt een onderdeel van de website https://www.religies-overzichtelijk.nl *Hier vindt u tevens de koppelingen naar de andere teksten en de indexen, de toelichtingen en de afkortingen*

Laatste bewerking: 08-03-2022

De staf, de slang en het goddelijk woord (Kristensen) [1]

1 Inleiding tot de staf, de slang en het goddelijk woord ... 3
2 Het verband tussen de staf en de slang ... 4
2.1 Inleiding tot het verband tussen de staf en de slang ... 5
2.2 De Israëlitische 'staf van God' en de 'staf des broods' ... 6
2.2.1 De staf van Mozes en Aäron ... 7
2.2.2 De staf des broods ... 8
2.2.2.1 Algemene opmerkingen t.a.v. de staf des broods ... 9
2.2.2.2 Bewijsvoering t.a.v. de staf des broods ... 10
2.2.2.3 Het broodbreken in het Nieuwe Testament ... 11
2.3 De Egyptische slangenstaf ... 12
2.4 Conclusie: de identiteit van de Israëlitische en de Egyptische slangenstaf ... 13
2.5 De staf van Asklepios, de god van de genezing ... 14
3 Het verband tussen de staf, het woord en de aardgod ... 15
3.1 Inleiding tot het verband tussen de staf, het woord en de aardgod ... 16
3.2 Het woord en de aarde ... 17
3.3 Het woord en de staf ... 18
3.3.1 Het wezenlijke karakter van het woord ... 19
3.3.2 De identiteit van woord, staf en plant ... 20
3.3.2.1 De identiteit van woord, staf en plant bij de Egyptenaren ... 21
3.3.2.2 De identiteit van woord, staf en plant bij de Grieken en Romeinen ... 22
3.4 Conclusie t.a.v. het verband tussen de staf, het woord en de aardgod ... 23
4 Het verband tussen aarde, vuur en slang ... 24
4.1 Inleiding tot het verband tussen aarde, vuur en slang ... 25
4.2 Het aardvuur ... 26
4.2.1 Het aardvuur bij de Israëlieten ... 27
4.2.2 Het aardvuur bij de Egyptenaren ... 28
5 Het verband tussen de staf en de ark ... 29
5.1 Inleiding tot het verband tussen de staf en de ark ... 30
5.2 De religieus-historische achtergrond van staf en ark ... 31
5.3 De ark van Jahweh ... 32
5.3.1 Inleiding tot de ark van Jahweh ... 33
5.3.2 De heilige kist in Egypte en Griekenland ... 34
5.3.2.1 De heilige kist in Egypte ... 35
5.3.2.2 De heilige kist in Griekenland ... 36
5.3.3 De heilige kist in Israël ... 37
5.3.4 De twee stenen tafelen der wet of des verbonds ... 38

5.3.4.1 Inleiding tot de twee stenen tafelen der wet of des verbonds 39
5.3.4.2 De dubbele levensorde der aarde bij de Egyptenaren 40
5.3.4.3 De dubbele levensorde der aarde bij de Grieken 41
5.3.4.4 Conclusie t.a.v. de twee stenen tafelen der wet of des verbonds 42
6 Eindconclusie 43
7 Concordantietabel 44

1 Inleiding tot de staf, de slang en het goddelijk woord

a. **De bronnen**:
Ex. 3 en 4:
1. God draagt Mozes vanuit de brandende braamstruik op Israël uit de slavernij in Egypte te bevrijden. Als teken dat God hem gezonden heeft, wordt Mozes in staat gesteld zijn staf in een slang te veranderen en vice versa.
2. Aangezien Mozes een onbekwaam spreker is, spreekt God via Aäron tot het volk. 'Zo zal hij (Aäron) u tot een mond zijn, en gij (Mozes) zult hem tot een God (*Ēlōhim*) zijn.'
3. De Egyptenaren blijken later ook tovenaars te hebben, die staven in slangen kunnen veranderen; alleen Mozes' slang verslond de andere.

b. **Centraal thema**:
Het gaat om het gezag van het gesproken woord, dat overgebracht wordt door God aan Mozes en Aäron.

c. **Centrale symboliek**:
De slang en de staf, gecombineerd in de slangenstaf, symboliseren het woord van God.
De slangenstaf heet *maṭṭeh hā'ĕlōhîm* de 'staf van God'.

d. **Centraal probleem**:
Wat is de relatie tussen de staf, de slang en het woord?

2 Het verband tussen de staf en de slang

2.1 Inleiding tot het verband tussen de staf en de slang

De functie van de staf (of scepter) bij de antieke volken (zie doc. 29):

1. De staf symboliseert de plantengroei.

2. Hij is bezield door de onvergankelijke levensorde der aarde en heeft dus een **chtonische natuur**.

3. Hij verleent de stafdragers inzicht in de levensorde en dus inspiratie aan:
   a. koningen;
   b. rechters;
   c. dichters;
   d. redenaars;
   e. waarzeggers;
   f. tovenaars;
   g. geneesheren.

4. De Israëlitische 'staf van God' en de symbolische 'staf des broods' hadden eveneens een chtonische natuur.

2.2 De Israëlitische ‘staf van God’ en de ‘staf des broods’

2.2.1 De staf van Mozes en Aäron

a. De **staf van Mozes en Aäron** bloeit in de ark.

b. Vergelijk:
Hom. hymn. 3: 529 vv:
De **staf van Hermes Charidotes** (de ‘Zegenbrenger’), die driebladig is en overvloed schenkt.

2.2.2 De staf des broods

2.2.2.1 Algemene opmerkingen t.a.v. de staf des broods

a. **Bron**:
   Lev. 26: 26; Ez. 4: 16; Ps. 105: 16:
   De **staf des broods** (*maṭṭeh leḥem*), die Jahweh als straf voor de zonden van het volk zal breken, waardoor er hongersnood uitbreekt.

b. **Verklaring**:
   1. De staf des broods is geen steun(staf) (*miš‘ēnâ*), want op een brood steunt men niet.
   2. De **staf symboliseert het wezenlijk karakter van het brood**:
      i. De plantaardige, voedende eigenschap, die de **kracht van de aarde** is.
      ii. Wanneer de ‘staf’ breekt, ontstaat dus hongersnood.

2.2.2.2 Bewijsvoering t.a.v. de staf des broods

1. Hebr. *maṭṭeh* is verwant aan Eg.- Sem. ***mdw*** ‘staf’.

2. De *mdw* heeft magische eigenschappen m.b.t. het **voortbrengen van voedsel**:
   a. Oork. 18e dynastie:
      De staf *mdw* wordt ritueel in de lijkkist (*nb anch*, eig. ‘levenskist’) gelegd.

   b. Pir. 474:
      Zoals de ziel in de hemel thuishoort, zo wordt al het plantaardig voedsel dat op het altaar van de god der onderwereld verschijnt, in de doodskist gelegd.

   c. **Staf en voedsel** hebben dus **dezelfde betekenis**:
      i. naam van het plantaardig offervoedsel aan doden en goden:
         eg. *chet-n-anch* ‘levenshout (-staf, -boom)’;
      ii. vergelijk:
         naam van de boom des levens in het paradijs (Openb. 22: 2 en 19):
         gr. το ξυλον της ζωης ‘het levenshout’.

3. De staf des broods als symbool vindt zijn tegenhanger in de Egyptische ***ba-taw*** **‘ziel des broods’**:
   a. afbeelding van de zielenvogel boven het graan;
   b. mythe van De twee broeders:
      De broeder die sterft en herleeft, heet Ba-taw, i.e. Osiris, de stervende en herrijzende god van de plantengroei.

2.2.2.3 Het broodbreken in het Nieuwe Testament

1. Het broodbreken gebeurt door Jezus bij
   a. de **wonderbaarlijke spijziging** van de menigte:
      een sacrament, dus een rituele handeling, nl. een offer (zoals het doden van het offerdier) ten bate van de mensen;
   b. het **laatste avondmaal**:
      idem, maar nu een zelfoffer (het brood is het lichaam van Christus).

2. Betekenis van het broodbreken:
   a. Het broodbreken in het NT is een **offerhandeling**, waarbij de dood tevens absoluut (zich vernieuwend) leven betekent.
   b. Het broodbreken in het **OT** door God is een **straf**.
   c. Maar voor beide motieven geldt dat er van **doden** sprake is.

2.3 De Egyptische slangenstaf

De **slangenstaf van de Egyptenaren** is dezelfde als de **staf van God** (*maṭṭeh hā'ĕlōhîm*) van Mozes en Aäron:

1. Ze hebben **dezelfde eigenschappen** volgens de Bijbel:
   a. Slang en staf zijn inwisselbaar.
   b. Ze zijn de dragers van het woord van God en van het menselijk en goddelijk spraakvermogen (althans de staf van Mozes).

2. De **Egyptische bronnen** komen hiermee overeen:
   a. **Illustraties** in het Dal der Koningen (18e en 19e dyn. = 16e – 13e eeuw v. Chr.) t.a.v. de **nachtreis van de zonnegod door het onderaardse dodenrijk** (graf Seti I):
      i. De zonnegod met **ramskop** (d.w.z. hij is een levende ziel) staat in zijn boot in de onderwereld (die tevens plaats van verrijzenis is).
      ii. Hij houdt een **slang(enstaf)** (soms beide afgebeeld) in zijn hand.

   b. Voorstelling van een **stafdrager die een boom vasthoudt** i.p.v. een scepter:
      i. De boom is, evenals de staf, het symbool van de plantengroei.
      ii. De Egyptische en Griekse scepter is het teken van de levensorde der aarde in de hand van degenen die goddelijk inzicht en macht bezitten.

   c. De **slangenstaf verwijst naar**:
      i. de slangen rond de stafdrager, die de twaalf districten van het dodenrijk aanduiden en bewonen;
      ii. een afbeelding van een grote slang, uitgestrekt in een boot, genaamd:
         (1) ***anch ta*** **'het leven der aarde'**;
         (2) 'de voedende geest (*ka*) van het leven der goden' (Am-Duat).

   d. **Egyptische aardsymboliek**:
      i. De aarde als **dubbele stier** (twee koppen), waardoorheen de zon 's nachts trekt.
      ii. De aarde als **boot** (ark of kist), drijvend op het oerwater, die het leven over het water des doods redt (voorstelling van uit de boot oprijzend gewas).
      iii. De aarde als **slang**, waardoorheen de zon 's nachts trekt en die 'het leven der aarde' of de levende aarde heet (vgl. c.ii).

2.4 Conclusie: de identiteit van de Israëlitische en de Egyptische slangenstaf

1. Slang en staf zijn identiek en verenigd in het symbool van de slangenstaf van het leven der aarde.

2. Afbeelding in het graf van Seti I:
   een slangenstaf naast de 'staf van Osiris', de god van het leven der aarde.

3. De Egyptische 'staf van Osiris' staat parallel aan de 'staf van God', de Israëlitische *maṭṭeh hā'ĕlōhîm*.

4. Beide heilige staven bewerkstelligen de **overwinning op de dood** en zijn chtonisch van aard:
   a. De **staf van Osiris** begeleidt de god op zijn boottocht door het dodenrijk, laat hem zijn eigen dood overwinnen en doet het leven herrijzen.
   b. De **staf van Mozes en Aäron** had dezelfde macht over de dood (de bloeiende staf in de ark) en kon Israël redden uit de slavernij.

2.5 De staf van Asklepios, de god van de genezing

a. Het was antiek geloof dat **genezing** door de goden gelijk stond aan **opwekking uit de dood**.

b. De Griekse god van de genezing, **Asklepios**, bezat een **slangenstaf** (soms een knots) als symbool van de plantengroei.
Vergelijk de bloeiende knots van Herakles.

c. De macht van Asklepios om uit de dood op te wekken wordt bevestigd door een naast hem afgebeelde ***omphalos***, de scheppingsheuvel (of zondvloedheuvel) waar het leven in den beginne verrees uit het oerwater (ομφαλος της θαλασσης).

d. De verblijfplaats van Asklepios is de onderwereld, getuige het *tholos*-gebouw van de god in Epidauros, waar zich een **labyrint** bevindt, de verbeelding van het dodenrijk.
Vergelijk de ontsnapping van Theseus uit het labyrint van de Minotaurus, wat in Epidauros het symbool van genezing is.

3 Het verband tussen de staf, het woord en de aardgod

3.1 Inleiding tot het verband tussen de staf, het woord en de aardgod

a. Uit Exodus blijkt dat zowel de **staf** als het woord van Mozes bezield is door God. Dat moet dan de god der aarde zijn.

b. Ook in Egypte schreef men aan het **woord**, evenals aan alles wat leeft, een scheppende kracht toe, afkomstig van God. De Shabaka-tekst uit het Oude Rijk toont dit duidelijk.

c. In Egypte waren Ptah en Geb belangrijke **aardgoden**; in Griekenland was dit Hermes.

3.2 Het woord en de aarde

1. **De schepping door het woord van de aardgod Ptah**:
   a. De gedachte, die in het hart zetelt, (de onwaarneembare werkelijkheid) wordt omgezet door de mond of de tong in het **woord** (de waarneembare werkelijkheid):
      i. 'Het woord herhaalt of is de heraut van (*wḥm*) de gedachte' (Shabaka-tekst).
      ii. Ptah 'noemde de namen van alle dingen' en gaf hun daarmee werkelijkheid, d.w.z. schiep hen.

   b. Aangezien de aarde zich jaarlijks vernieuwt en dus onafgebroken scheppend is, moet worden geconcludeerd dat de **aarde spreekt**:
      i. Ook in Genesis wordt het leven zowel door het woord als door formering uit de aarde geschapen.
      ii. In Egypte worden woord en aarde duidelijk verbonden:
         (1) Shabaka-tekst (vóór 2500 v. Chr.):
         de aardgod Ptah schept door het woord;
         (2) Piramide-teksten:
         bijeenhorende vermeldingen van 'woorden der aarde', 'de aarde spreekt' en de daden van 'de aarde' of Geb, een aardgod.

2. **Functie en karakter van de aardgod**:
   a. **Geb**, de aardgod, was in het Oude Rijk:
      i. 'vorst der goden' (*rp't ntrw*);
      ii. verzoener der tegenstellingen en stichter van een nieuwe levensorde in de mythe van de strijd en de verzoening van Horus en Seth;
      iii. en dus goddelijke spreker, middelaar en zegenbrenger.

   b. **Hermes**, eveneens een aardgod, was:
      i. 'schenker van alle goede gaven' (δωτηρ εαων) en de brenger van Pandora;
      ii. goddelijke spreker en middelaar:
      'de gemeenschappelijke Hermes' (κοινος Έρμης), d.w.z. Hermes van beide partijen, de verzoener, zoals de herauten bij Hektor en Ajax.

   c. Geb en Hermes waren vreedzame goden. Ze gebruikten **het woord om verzoening te scheppen tussen de machten van de dood en van het leven**.

3.3 Het woord en de staf

3.3.1 Het wezenlijke karakter van het woord

a. Voor de ouden was het woord geen middel tot mededeling, maar de **medegedeelde werkelijkheid zelf** in haar ideële gedaante.

b. Het woord is de verwerkelijking van de goddelijke gedachte, dus een **scheppende** activiteit.

c. **Betekenis van 'woord' in de antieke talen:**
   1. Men kan zeggen: 'Het woord is vlees geworden'.

   2. De termen voor '**woord**' hebben in de antieke talen dezelfde betekenis:
      i. 'woord';
      ii. de genoemde zaak zelf:
         (1) de zichtbare werkelijkheid in het geval van het geschreven woord;
         (2) de hoorbare werkelijkheid in het geval van het gesproken woord.

   3. **Terminologie van 'het woord'**:
      i. hebr. *dābār*;
      ii. ass. *amatu*;
      iii. gr. ρημα:
         vergelijk Luc. 2: 15:
         De herders gaan naar Bethlehem 'om te zien het woord (το ρημα) dat geschied is'.
      iv. eg. *mdw*:
         vergelijk Shabaka-tekst:
         'Alle goddelijke woorden', d.w.z. alle geschapen dingen, waarvan als eerste de door de aarde bezielde levensmiddelen; dus 'in het woord was leven'.

3.3.2 De identiteit van woord, staf en plant

3.3.2.1 De identiteit van woord, staf en plant bij de Egyptenaren

Woord, staf en plant hebben **dezelfde betekeniswaarde**:

1. De termen voor ‘woord’, ‘staf’ en ‘plant’ zijn in het Egyptisch gelijk:
   a. ‘***mdw***’:
      i. ‘woord’;
      ii. ‘staf’ (hebr. *maṭṭeh*);
   b. ‘***ḥw***’:
      i. ‘bevelend woord’ (elk woord is een bevel);
      ii. ‘levensmiddelen’, ‘overvloed’.

2. **Verklaring**:
   a. De overeenkomst tussen woord en staf is dat **beide bezield zijn door de scheppende en levende aarde**.
   b. Woord en plant (stengel, staaf) hebben eveneens dezelfde betekeniswaarde:
      i. De plant (waaraan de eigenlijke staf verwant is) en het woord zijn **beide dragers van de scheppingskracht der aarde**.
      ii. Spreken is de magie der schepping. De eerste spreker is de god der aarde en scheppergod (vgl. Ptah in de Shabaka-tekst en Gen. 1 en 2: 19).

3.3.2.2 De identiteit van woord, staf en plant bij de Grieken en Romeinen

1. De **Hermes-staf** (de heraut- of sprekerstaf) heet 'de onvergankelijke met de drie bladeren' (Hom. hymn. 3.530), dus een **levende tak**.

2. De Romeinse ***fetiales*** (woordvoerders van het volk en eeddoeners van Jupiter) droegen in de hand of op het hoofd:
   a. ***sagmina*** 'heilig gras' of
   b. ***verbenae*** 'heilige takjes':
      i. heilig symbool van het scheppend vermogen der aarde;
      ii. de *fasces* (de gewone scepters) drukken hetzelfde symbool uit;
      iii. tevens symbool van het menselijk spraakvermogen (vgl. eg. *mdw* 1. 'woord', 2. 'staf');
      iv. de termen *verbum* 'woord' en *verbenae* 'heilige takjes' zijn etymologisch verwant.
      v. Conclusie:
      De *fetiales* droegen de ***verbenae*** **als heilige symbolen van het goddelijke woord der aarde**.

3. Het **aard- en boomorakel**:
   a. Door middel van het **aardorakel** spreekt de aardgod het scheppingswoord, waardoor de levensorde der aarde wordt medegedeeld (bijv. in Delphi).

   b. Het **boomorakel is een aardorakel**, omdat de boom
      i. bezield is door de aarde (en dus de levensboom is);
      ii. haar woord spreekt.

   c. Het **boomorakel te Dodona**:
      i. De eik van Dodona was waarzeggend.
      ii. Elke eik heeft mantische kracht:
      lotstaafjes van eikehout met tekens erin, zoals gebruikt in Praeneste.
      iii. De houten plank, afkomstig van de eik van Dodona, in het schip de Argo:
         (1) Ze kon spreken en waarzeggen.
         (2) Ze kende het geheim van het wonder der verrijzenis, omdat ze de Argonauten redding bood tijdens hun reis, die eigenlijk een reis uit de andere wereld naar de onze is.

3.4 Conclusie t.a.v. het verband tussen de staf, het woord en de aardgod

a. De god die de staf en het woord voert, is de god der aarde of de god in zijn chtonische aspect.

b. Dit chtonische karakter van de god wordt bevestigd door een nadere beschouwing van de god van het vuur (zie 4).

4 Het verband tussen aarde, vuur en slang

4.1 Inleiding tot het verband tussen aarde, vuur en slang

a. In de oudheid stelde men zich de schepper van het leven door het woord voor als een aardgod.

b. Jahweh, de god van Mozes en Aäron, was eveneens een aardgod, hetgeen o.a. blijkt uit het met hem verbonden zg. aardvuur.

4.2 Het aardvuur

4.2.1 Het aardvuur bij de Israëlieten

a. De openbaring van Jahweh in het vuur:
   Jahweh spreekt tot Mozes vanuit de brandende braamstruik zonder dat deze verteerde. De struik, maar ook de grond eromheen, was heilig.

b. Verklaring:
   1. De ouden zagen in het vuur het levensvuur der aarde, i.e. het aardvuur of de **levenskracht der aarde die zich in de planten openbaart**.

   2. Het vuur is dus inherent aan de vegetatie, maar ook aan de aarde zelf, want de grond eromheen was heilig.

   3. De **Grieken** kenden ook het aardvuur:
      i. het aardvuur van Hephaistos;
      ii. het aardvuur van de Cyclopen, de kosmische smeden die Pandora, de aardzegen, geschapen hebben.

4.2.2 Het aardvuur bij de Egyptenaren

Het aardvuur als levensbeginsel der aarde blijkt uit de **afbeeldingen** die laten zien dat het aardvuur verschillende aspecten heeft:

1. De **aardslangen** of slangen in de onderwereld, die 'leven der aarde' heten, **spuwen onzichtbaar vuur**.

2. De zonneschijf, getekend vóór een vuurspuwende slang, in de nabijheid van de nachtelijke zonnegod op zijn reis door de onderwereld (graf van Seti I):
   Het (potentiële) **licht van de nachtelijke zonnegod** is eveneens **onzichtbaar vuur**.

3. Egyptisch hiëroglief *tke* voor '**vlam**, fakkel' staat vóór een **slang die uit een bekken** (het oerwater des doods) **oprijst** (Pir. 606):
   a. De voorstelling verwijst naar het moment van de schepping dat het licht uit het chaoswater = nachtelijke duisternis verrijst.
   b. De aardslang en de zonnegod worden hier door de scheppingsdaad verbonden.

4. Er is verband tussen de **gevleugelde zonneschijf** en de gevleugelde aardslangen:
   a. Voorbeelden:
      i. de Horus van Edfu;
      ii. de Assyrisch-Babylonische gevleugelde zonneschijven boven de levensboom;
      iii. de Israëlitische serafijnen (die misschien gerelateerd kunnen worden aan de vuurspuwende, gevleugelde Egyptische aardslangen).
   b. Verklaring:
      i. **Vleugels** worden geassocieerd met het leven, want ze zijn het symbool van
         (1) de natuur van de ziel;
         (2) het **verrijzende leven**.
      ii. De **aardslang** wordt vaak met dit verrijzende leven in verband gebracht door het dragen van vleugels.
      iii. De **gevleugelde zonneschijf** is het symbool van de uit de oerwateren of nachtelijke duisternis verrijzende zonnegod (niet zijn verdere reis langs de hemel), die de machten des doods heeft verslagen (Piramide-teksten; Oork. 18^{e} eeuw).

5 Het verband tussen de staf en de ark

5.1 Inleiding tot het verband tussen de staf en de ark

a. Er blijkt een verband te zijn tussen enerzijds de voorstellingen rond de staf, de slang, de plant, het levensvuur of aardvuur en de nachtelijke zonnegod of aardgod, en anderzijds de ark van Jahweh.

b. De religieuze geschiedenis van deze voorstellingen en voorwerpen brengt meer duidelijkheid.

5.2 De religieus-historische achtergrond van staf en ark

a. De houding t.o.v. andere godsdiensten kan twee aspecten hebben:
   1. **Verdraagzaamheid**:
      Men accepteert dat andere religies bepaalde overeenkomsten vertonen met de eigen religie:
      i. Men gaf vreemde goden namen van gelijkende goden uit de eigen godsdienst.
      ii. De Israëlieten accepteerden dat de Egyptenaren eveneens een 'staf van God' kenden.

   2. **Onverdraagzaamheid**:
      i. **Hervormers** of profeten uit diverse landen proberen hun inzichten ten koste van de bestaande godsdienst door te drukken:
         (1) Ichnaton (Egypte, 14^{e} eeuw);
         (2) Zarathustra (Iran, 7^{e} eeuw ?);
         (3) profeten der Israëlieten (7^{e} eeuw en later).

      ii. Er is sprake van een **monotheïstische hervorming**:
         Het veelgodendom zou in tegenspraak zijn met de kosmische orde die tijdens de schepping is vastgesteld.

      iii. **Resten van de oude godsdienst** bleven toch bestaan:
         (1) In Egypte verdween de Aton-religie weer.
         (2) In Iran werd Ahura Mazdā de oppergod, maar Mithra en Anāhitā keerden als 'bekeerde' goden terug.
         (3) In Israël overwon de Jahweh-religie, maar de oude overlevering werd niet gezuiverd, omdat ze verbonden was met een vermeend glorieus verleden. Wel werd de ark van Jahweh uit de tempel verwijderd.

5.3 De ark van Jahweh

5.3.1 Inleiding tot de ark van Jahweh

a. De heilige kist komt ook bij andere antieke godsdiensten voor.

b. Hij is overal inheems, maar er ligt wel een **gemeenschappelijk godsdienstig idee** aan ten grondslag, zodat de betekenis van de ark van Jahweh duidelijker wordt.

c. Over het kistmotief is m.n. in Egypte en Griekenland meer bekend (zie doc. 21, De ark van Jahweh).

5.3.2 De heilige kist in Egypte en Griekenland

5.3.2.1 De heilige kist in Egypte

a. **Term**:
fdt štət 'mysteriënkist'.

b. **Symboliek**:
de heilige kist is het symbool van het verrijzend leven der aarde.

c. **Benaming**:
de 'levenskist' van Osiris, d.i. zijn doodskist.

d. **Voorstelling en inhoud**:
1. het geboetseerde beeld van Osiris, soms ithyfallisch, gemaakt van vruchtbare aarde;
2. planten groeien uit dit aardbeeld op.

e. **Belang in de cultus**:
centraal cultusobject in de viering van de Osiris-mysteriën.

5.3.2.2 De heilige kist in Griekenland

a. **Term**:
κιστη μυστικη 'mysteriënkist'.

b. **Symboliek**:
de heilige kist is het symbool van het verrijzend leven der aarde.

c. **Benaming**:
1. kist van Demeter, de aardgodin;
2. kist van Dionysos, de aardgod.

d. **Voorstelling**:
1. Demeters kist:
   i. De godin
      (1) zit op haar kist (de aarde) of
      (2) houdt de kist op haar schoot.
   ii. De kist is soms door een slang omringd.
2. Dionysos' kist:
   uit zijn kist richt een slang zich omhoog.

e. **Inhoud van de kist van Demeter**:
vruchten, graankorrels en misschien symbolen van de voortplanting.

f. **Nadere symboliek van de kist van Demeter**:
1. Demeter, de aardgodin, beheert de kist (d.i. de levende aarde) d.m.v. de *themistes*, de levenswetten der aarde.
2. Demeter Thesmophoros (en Ceres Legifera) openbaarde deze levenswetten der aarde soms via een aardorakel. Ze zijn de prototypen van de wetten der menselijke samenleving.

5.3.3 De heilige kist in Israël

a. De kist of ark van Jahweh lijkt dezelfde symboliek te hebben als de Egyptische en de Griekse.

b. De **inhoud** bestond uit:
   1. de bloeiende staf;
   2. de kruik met het wonderbrood *manna*;
   3. de twee stenen tafelen van de wet of van het verbond.

c. De **staf** en het ***manna*** zijn symbolen van het leven der aarde.
   De **wetten** zijn de levenswetten van de aarde (en de menselijke samenleving), formuleringen van de kosmische levensorde (zie 5.3.4).

5.3.4 De twee stenen tafelen der wet of des verbonds

5.3.4.1 Inleiding tot de twee stenen tafelen der wet of des verbonds

a. Wetten, uitgevaardigd door de goden (Themis, Zeus of Jahweh), konden een 'menselijke' verschijningsvorm hebben, zoals de Tien Geboden.

b. De **dualiteit der stenen tafelen**:
Het feit dat er van twee stenen tafelen sprake is, heeft een religieuze reden die duidelijk wordt uit vergelijking met de Egyptische en Griekse gegevens.

c. De genoemde dualiteit der wetten houdt verband met de **dubbele levensorde der aarde**.

5.3.4.2 De dubbele levensorde der aarde bij de Egyptenaren

a. De heilige kist stelt het zich vernieuwende leven der aarde voor (zie 5.3.2.1).

b. De aarde is dubbel (de ‘dubbele aarde’, Noord en Zuid).

c. Ze heeft (dus ook) een **dubbele levensorde, dood en leven**, die ook voor de mens geldt:
   1. **term**:
      mə’tj ‘dubbele orde’;
   2. **voorstelling en symboliek**:
      i. de **twee *šnwt*-stenen**, op elk waarvan een opgerichte slang is afgebeeld: ze heten resp.:
         (1) ‘zoon der aarde’;
         (2) ‘de opgerichte’ of ‘de levensduur’;
      ii. de stenen stelden de dubbele aarde voor met haar dubbele levensorde.

5.3.4.3 De dubbele levensorde der aarde bij de Grieken

Het idee van de dubbele aarde en haar dubbele levensorde blijkt uit het **Petroma van Pheneos** in Arcadië (Pausanias 8.15.1):

1. Twee naast elkaar staande stenen, gewijd aan Demeter Thesmophoros, de godin van de Eleusinische mysteriën, en vereerd als haar beeld.

2. Een geschrift met de formules bij de inwijding was tussen de stenen verborgen en werd in de cultus ertussen uitgehaald en voorgelezen.

3. Men zwoer eden bij dit petroma.

4. Symboliek:
   De twee stenen van het petroma stelden de aarde en de dubbele natuur van de mysteriegodin van het leven der aarde voor.

5.3.4.4 Conclusie t.a.v. de twee stenen tafelen der wet of des verbonds

1. Egyptenaren, Grieken en Israëlieten verbeeldden de aarde als twee bijeenhorende stenen.

2. Het tweetal verwijst naar de dubbele natuur der aarde, nl. het mysterie van het verrijzende leven uit de dood.

6 Eindconclusie

1. Het antieke geloof in de dubbele levensorde der aarde en de erbij horende symbolen, de staf en de kist, gold ook voor de Israëlieten.

2. Door de godsdienstige hervormingen verdween de ark uit de tempel van Jeruzalem en daarmee dit mysteriënmotief (en het motief van het verbond, nl. 'tussen Mij en de aarde', Gen. 9: 13) uit de religie van Israël.

3. De overlevering over de ark, de staf, het *manna* en de stenen bleef bestaan.

4. Deze kosmisch gekenmerkte, religieuze voorwerpen zijn de zichtbare verschijning van het mysterie van het leven der aarde.
   Het woord is de onzichtbare drager van dit mysterie.

7 Concordantietabel

Zoek (nogmaals) uw onderwerp in de rechterkolom, selecteer en kopieer de term(en) in de linkerkolom en zoek hiermee in de tekst (Ctrl-C, Ctrl-home, Ctrl-F, Ctrl-V)

1. Index van namen
2. Index van categorieën en termen

1. Index van namen

Aäron	Aäron = hebr. ’Ahărōn (NW-Sem.-Isr.) (bijb. fig.) [Aaron, Aharon]
Ahura Mazdā	Ahura Mazdā = Ormuzd (Ir.) (god) [Ahura Mazda]
Ajax	Ajax = gr. Aias (Αιας) (Gr.) (myth. fig.; zoon van Telamon)
Ichnaton	Amenhotep IV (< gr. Amenophis (Αμενωφις) < eg. Amāna Ḥātpa) = Achnaton = Akhenaten = Echnaton = Ichnaton = Ikhnaton = Khuenaten) (Eg.) (koning)
Anāhitā	Anāhitā (operz.) = mperz. Anāhīd = nperz. Nāhīd = gr. Anaitis (Ανάϊτις) (Ir.-Syr.) (godin) [Anahita, Anahid, Nahid]
anch ta	Ankh-ta = Anch-ta = eg. ‘nḫ-tꜣ (Eg.) (wereldslang)
Arcadië	Arcadië = lat. Arcadia = gr. Arkadia (Αρκαδια) (Gr.) (hist. streek, Centrale Peloponnesus, Peloponnesos), Arcadisch, Arcadiër
Asklepios	Asclepius = gr. Asklepios (Ασκληπιος) = Epius = gr. Epios (Ηπιος) = lat. Aesculapius (Gr.) (god)
Assyrisch	Assyrië = < lat. Assyria = < gr. Ασσυρια = < akk. Aššūrāyu = < akk. Aššur (3) (Azië) (rijk), Assyrisch, Assyriër [Ashur, Assur]
Assyrisch-Babylonische	Assyrië = < lat. Assyria = < gr. Ασσυρια = < akk. Aššūrāyu = < akk. Aššur (3) (Azië) (rijk), Assyrisch, Assyriër [Ashur, Assur]
Aton [voorafgegaan door een spatie]	Aton = Aten = eg. jtn (Eg.) (god)
Babylonische	Babylon (Βαβυλων) = akk. Bābili(m) = sum. Ká.dingir-ra^{k} = Tintir^{ki} = Šuanna = hebr. Bāḇel = operz. Bābiru = kass. Karanduniaš (akk.) (Irak) (archeol. site, bij Ḥillah, tOv Karbala = Kerbala, gvm. Bābil), Babylonisch, Babyloniër [Babel, Babiru, Babilim, Karanduniash]
Assyrisch-Babylonische	Babylon (Βαβυλων) = akk. Bābili(m) = sum. Ká.dingir-ra^{k} = Tintir^{ki} = Šuanna = hebr. Bāḇel = operz. Bābiru = kass. Karanduniaš (akk.) (Irak) (archeol. site, bij Ḥillah, tOv Karbala = Kerbala, gvm. Bābil), Babylonisch, Babyloniër [Babel, Babiru, Babilim, Karanduniash]
heet Ba-taw	Bata (1) = eg. bꜣtꜣ (Eg.) (sprookjesfig.)
Edfu	Behedet = Behdet = eg. bḥdt = Djeba = eg. ḏbꜣ = Atbo = kopt. ⲁ̀ⲧⲃⲱ = Ⲧⲃⲱ = mod. Edfu = Tell Edfu = arab. Idfū = gr. Απολλωνος πολις μεγαλη = lat. Apollonos Superioris = Apollinopolis (Eg.) (topogr./archeol. site, tussen Esna en Aswan, gvm. Aswan = Asswan)
Bethlehem	Bethlehem = hebr. Beit (2) Lechem = arab. Bayt Lahm (Isr.) (topogr., tZv Jeruzalem, Judea & Samaria) [Beit Lechem]
Ceres Legifera	Ceres: ‘Legifera’, ~ (L/R) (godin) [Ceres Legifera]
Dal der Koningen	Dal der Koningen = eg. Ta-sekhet-ma’at = arab. Wādī el-Mulūk = Wādī Bībān al Mulūk = Wādī Abwāb al Mulūk (Eg.) (archeol. site, grafgebied, tWv Luxor, gvm. Luxor = Al Uqsur) [Wadi el Muluk, Wadi Biban al Muluk, Wadi Abwab al Muluk]
Delphi	Delphi = gr. Delphoi (Δελφοι) = Pytho (Πυθω) (Gr.) (topogr./archeol. site (tNOv Delphi (dorp)), Centraal-Griekenland), Delphisch, Delphiër, Pythisch, Pythiër
Demeter	Demeter (Δημητηρ) (Gr.) (godin)
Demeter Thesmophoros	Demeter: ‘Thesmophoros’ (Θεσμοφορος), ~ (Gr.) (godin)
Dionysos	Dionysus (1) = gr. Dionysos (Διονυσος) (Gr.) (god) Dionysisch

Dodona	Dodona = Dodone (dor. Δωδωνα = ion./att. Δωδωνη) = ngr. Dodoni (Δωδωνη) = loc. dial. Dodoni (Δωδωνι) (Gr.) (topogr./archeol. site (tNOv Dodoni (dorp), tZWv Ioannina, Epirus)
Egypt	Egypte = Kemet = Kumat = eg. km.t = Khēmi = kopt. Ϫⲏⲙⲓ = akk. Miṣru = arab. Miṣr = hebr. Mitzráyim = gr. Αιγυπτος (Afr.-Eg.) (land), Egyptisch, Egyptenaar
Ēlōhim	El (1) = hebr. ’Ēl (pl. ’Ĕlôhîym = ’Ĕlōhîm (1)) = ’Il = ugar. ’ilu = phoen. / aram. ’l = akk. Ilu (NW-Sem.) (1. hoogste god der Kanaänieten (en Ugarieten), 2. later = Isr. Jahweh), Elohistisch [*zie ook* Jahweh] [Elohiym, Elohim]
hā’ĕlōhîm	El (1) = hebr. ’Ēl (pl. ’Ĕlôhîym = ’Ĕlōhîm (1)) = ’Il = ugar. ’ilu = phoen. / aram. ’l = akk. Ilu (NW-Sem.) (1. hoogste god der Kanaänieten (en Ugarieten), 2. later = Isr. Jahweh), Elohistisch [*zie ook* Jahweh] [Elohiym, Elohim]
Eleusinische	Eleusis (1) (Ελευσις (1)) = ngr. Elefsina (Ελευσινα) (Gr.) (topogr./archeol. site, aan de Golf van Elefsina tNWv Athene, Attica), Eleusinisch, Eleusiër
Epidauros	Epidaurus = gr. Epidauros (Επιδαυρος) (Gr.) (archeol. site, tZOv Ligourio, NO-Peloponnesus, Peloponnesos) [Epidavros]
Geb [+ spatie]	Geb = Seb = Keb = eg. gb (Eg.) (god)
Geb,	Geb = Seb = Keb = eg. gb (Eg.) (god)
‘vorst der goden’ (*rp’t ntrw*)	Geb: ‘Rpʿt-nṯrw’ (‘Vorst der goden’) (Eg.) (god)
Griek	Griekenland = lat. Graecia = gr. Hellas = Ellas = Hellada = Ellada (Έλλας = Ελλας = Έλλαδα = Ελλαδα) (Eur.-Gr.) (land), Grieks (Oud-Grieks), Griek
Hektor	Hector = gr. Hektor (Έκτωρ) (Gr.) (sagenfig.)
Hephaistos	Hephaestus = gr. Hephaistos (Ήφαιστος) (Gr.) (god)
Herakles	Hercules: Herakles (1) (Ήρακλης (1)) (Gr.) (half)god)
Hermes	Hermes (1) (Έρμης) = ep. Hermeias (Έρμειας) = dor. Hermas (Έρμας) = (Hes.) Hermaon (Έρμαων) = myc. (dat.) e-ma-a_2 = e-ma-ha = *hermāhās (Beekes) (Gr.) (god)
Hermes Charidotes	Hermes (1): ‘Charidotes‘ (Χαριδοτης), ~ (Gr.) (god) [Hermes Charidotes]
Zegenbrenger	Hermes (1): ‘Charidotes‘ (Χαριδοτης), ~ (Gr.) (god) [Hermes Charidotes]
δωτηρ εαων	Hermes (1): ‘Doter eaon’ (Δωτηρ εαων) (Gr.) (god)
κοινος Έρμης	Hermes (1): ‘Koinos’, ~ (κοινος Έρμης) (Gr.) (god) [Koinos Hermes]
Horus	Horus = eg. ḥr.w = gr. Ώρος (Eg.) (god)
Iran	Iran = oir. *Aryānām = mperz. Ērān = (mod.) nperz. Irān = operz. Pārsa (1) = gr. Persis (Περσις) = hebr. Pāras = arab. Bilād Fāris = lat. Persia = nl. Perzië (Azië-Ir.) (land), Iraans, Iraniër; Perzisch, Pers (Ir.) [Aryanam, Parsa, Eran, Paras, Bilad Faris]
Israël	Israël = hebr. Yiśrā’ēl = Jiśrā’el = gr. Ισραηλ = arab. Isrā’īl (Azië-Isr.) (land en volk), Israëlitisch = mod. Israëlisch, Israëliet = mod. Israëliër [Israel, Yisra’el, Yisrael, Jisra’el, Jisrael, Isra’il, Israil]
Jahweh	Jahweh = JHWH = (vroeger ook) Ēl (1) = gr. (Dode Zeerollen 4Q120) ΙΑΩ = gr. (Clem. v. Alex.) Ιαουαι = Ιαουε = gr. (Diod. v. Sic.) Ιαω = gr. (Porphyrius) Ιευω = gr. (Epiph. v. Sal.) Ιαβε = eng. Yahweh = YHWH (NW-Sem.) (god) [Yah, Yahu, Yaho, Ja, Jaw, JW, Jah, Jhw, JHW, Jahu, Jehowah, Jehovah, Jehova, El, Elohim]
Jezus	Jezus = hebr. Yēšūă = gr. Iesous (Ιησους) = lat. Iesus (Chr.-Isr.) (profeet) [Yeshua]
Christus	Jezus: ‘Christus’ (Χριστος) = ‘Messias’ (Μεσσιας = hebr. *Māšîaḥ*), ~ (Chr.-Isr.) (profeet) [Christos, Masiah, Mashiah, Mashiah]
Jupiter	Jupiter (1) = Juppiter = lat. Iupiter = Iuppiter (L/R) (god)
Minotaurus	Minotaurus (Μινωταυρος) (Gr.-Kreta) (stiermonster), Minotaurisch [Minotauros]
Mithra	Mitras*: Miθra = Mithra (Ir.) (god)

Mozes	Mozes (1) = hebr. Mōše = gr. Mouses (Μωυσης) = Moses (Μωσης) = Moseus (Μωσευς) = lat. Moyses = Moses = arab. Mūsā ibn ʿImrān (NW-Sem.-Isr.) (bijb. fig.) [Mosje, Musa ibn Imran]
Osiris	Osiris = gr. Οσιρις = eg. wsjr (var. ꜣsjr = jsjrj) = Asar = Wesir = Usir (e.a.) = kopt. Ογcιρε = Ογcιρι (Eg.) (1. god, 2. farao na de dood, 3. de mens na de dood)
ba-taw	Osiris: 'Bata' (2) = eg. 'bꜣtꜣ' = 'Ba-taw' (Kristensen) = 'Ziel des broods' (Eg.) (god)
Pandora	Pandora (1) (Πανδωρα (1)) (Gr.) (1. oorspr. zelfst. godin, 2. later: eerstgeschapen vrouw (Hesiod.), moeder van Pyrrha (Ps.-Apollod. en Hyginus))
Pausanias	Pausanias (Παυσανιας) (Gr.) (geograaf en auteur, 2e eeuw AD)
Pheneos	Pheneüs = Pheneos = Feneos (Φενεος) = mod. Archaia Pheneos = vrm. Kalyvia (Gr.) (topogr./archeol. site, tZOv het Doxa-meer (tWv Korinthe), Peloponnesos) [Archea Feneos]
Praeneste	Praeneste = it. Palestrina = gr. Prainestos (Πραινεστος) (It.) (topogr./archeol. site, tOv Rome en tNOv Parco dei Castelli Romani, Lazio) [Preneste]
Ptah	Ptah = eg. ptḥ = kopt. Πταϩ = gr. Φθα (Eg.) (god)
Romeinse	Rome = lat./it. Roma (L/R-It.) (topogr./archeol. site, Lazio) = (overdr.) Romeinse rijk (L/R) (land, rond de MZ), Romeins, Romein
Seth	Seth (1) = Set = Setekh = Sutekh = Seteš = Suti = eg. (resp.) stẖ = st = stḫ = swtḥ = stš = swtj = kopt. Cнт = gr. Σεθ (Eg.) (god) [Setech, Sutech, Setesh, Suty]
Theseus	Theseus (Θησευς) (Gr.) (myth. fig.)
Zarathustra	Zarathustra = av. Zaraθustra = gr. Zoroastres (Σωροαστρης) = Zoroaster (Ir.) (profeet)
Zeus	Zeus (1) (Ζευς) (Gr.) (god)

2. Index van categorieën en termen

scheppingsheuvel	Aardhoogte: scheppingsheuvel (mythische oerheuvel)
zondvloedheuvel	Aardhoogte: scheppingsheuvel (mythische oerheuvel)
ομφαλος της θαλασσης	Aardhoogte: scheppingsheuvel: term: ομφαλος θαλασσης (Gr.)
in den beginne	Begin: ~ van de tijd (mythische oertijd, in den beginne, *in eo tempore*)
eerste spreker	Begin: eerste/oudste spreker
bronnen	Begin: oorsprong
smeden	Beroep en functie: ambachtsman: smid
dichters	Beroep en functie: dichter
god die de staf en het woord voert	Beroep en functie: drager van de staf
stafdrager	Beroep en functie: drager van de staf
functie	Beroep en functie: functie
schenker	Beroep en functie: gever (schenker) (god of mens)
Charidotes	Beroep en functie: gever: heilbrenger: term: Χαριδοτης (god) (Gr.)
Pandora	Beroep en functie: gever: term: δωρα, Παν- ('schenkster van alle dingen') (godinnennaam) (Gr.)
δωτηρ	Beroep en functie: gever: term: δωτηρ (Gr.)
Zegenbrenger	Beroep en functie: gever: zegenbrenger: term: Χαριδοτης (god) (Gr.)
herders	Beroep en functie: herder
heraut	Beroep en functie: intermediair, menselijke en alg.: middelaar
fetiales	Beroep en functie: intermediair, menselijke en alg.: middelaar: term: *fetialis* (L/R)
rechters	Beroep en functie: jur.: rechter
Hervormers	Beroep en functie: rel. persoon: godsdienststichter: reformator
profeten	Beroep en functie: rel. persoon: ziener
waarzeggers	Beroep en functie: rel. persoon: ziener (wijze, waarzegger)
redenaars	Beroep en functie: spreker (redenaar)
woordvoerders	Beroep en functie: spreker (redenaar)
spreker	Beroep en functie: spreker (redenaar)
eeddoeners	Beroep en functie: spreker, eed-
tovenaars	Beroep en functie: tovenaar (magiër, wonderdoener), menselijke
gemeenschappelijke	Bezit en roof: bezit, gemeenschappelijk
overgebracht	Bezit en roof: gave (gift, geschenk, geven, overdracht)
verleent	Bezit en roof: gave (gift, geschenk, geven, overdracht)
Charidotes	Bezit en roof: gave: genade: term: χαριδοτης (nom ag.) (god) (Gr.)
goede gaven	Bezit en roof: gave: heil (geluk)
verleent de stafdragers inzicht	Bezit en roof: gave: kennis (inzicht)
overvloed schenkt	Bezit en roof: gave: rijkdom (welvaart, overvloed)
accepteerden	Bezit en roof: verwerving
accepteert	Bezit en roof: verwerving
verdween de ark uit de tempel	Bezit en roof: wegneming van de ark van Jahweh (Isr.)
verwijderd	Bezit en roof: wegneming van de ark van Jahweh (Isr.)
tak	Boom: boomtak
eik	Boom: eik
eik van Dodona	Boom: heilige ~ van Dodona (Gr.)
levensboom	Boom: levensboom
levenshout (-staf, -boom	Boom: levensboom
boom des levens in het paradijs	Boom: levensboom: 'Boom des Levens' (Isr.)
το ξυλον της ζωης	Boom: levensboom: 'Boom des Levens': 'το ξυλον της ζωης' (Isr.-Gr.)
chet-n-anch	Boom: levensboom: term: *chet-n-anch* (Eg.)
schip	Boot
Argo	Boot: Argo (Gr.)

boot in de	Boot: zonneboot
tholos	Bouwwerk: bouwstijl: koepelgebouw: term: θολος (Gr.)
motief	Cultureel aspect: motief (alg.)
vereerd als haar beeld	Cultus: Demeter-cultus (Gr.)
vereerd als haar beeld	Cultus: natuurcultus: steencultus (rotscultus)
offerdier	Dier: offerdier
ram [voorafgegaan door een spatie]	Dier: schaap: ram
dodenrijk	Dodenrijk
onderwereld	Dodenrijk: loc.: onderwereld
doden en goden	Dood en leven: afgestorvene (dode)
dodenrijk	Dood en leven: afgestorvene (dode)
bloei	Dood en leven: bloei
dood	Dood en leven: dood
sterft	Dood en leven: dood
stervende	Dood en leven: dood
groeien	Dood en leven: groei
plantengroei	Dood en leven: groei
leven	Dood en leven: leven
leven der aarde	Dood en leven: leven der aarde (natuur)
slangenstaf van het leven der	Dood en leven: leven der aarde (natuur)
levensorde der aarde	Dood en leven: leven der aarde (natuur)
***anch ta* 'het leven der aarde'**	Dood en leven: leven der aarde: term: *anch ta* (Eg.)
vernieuwend) leven	Dood en leven: leven, onvergankelijk goddelijk (eeuwig leven)
levensbeginsel	Dood en leven: levensbeginsel
onvergankelijke	Dood en leven: onsterfelijkheid (onvergankelijkheid)
doden van	Dood en leven: vernietiging
doden sprake	Dood en leven: vernietiging
zonder dat deze verteerde	Dood en leven: vernietiging: verbranding (vuur)
zwoer eden	Eed
gemeenschappelijk	Één: identiteit
hebben dus **dezelfde betekenis**	Één: identiteit
identiek	Één: identiteit
identiteit	Één: identiteit
inwisselbaar	Één: identiteit
verenigd	Één: vereniging
κοινος	Één: vereniging: term: κοινος ('gemeenschappelijk') (adj.) (Gr.)
hiëroglief	Eg. hiëroglief
Alle goddelijke woorden	Eg. termen: 'Alle goddelijke woorden'
voedende geest (*ka*) van het leven der	Eg. termen: 'De voedende geest (*ka*) van het leven der goden'
Het woord herhaalt of is de heraut van	Eg. termen: 'Het woord herhaalt of is de heraut van (*wḥm*) de gedachte'
'het leven der aarde'	Eg. termen: *anch ta*
***anch ta* 'het leven der aarde'**	Eg. termen: *anch ta*
***ba-taw* 'ziel des**	Eg. termen: *ba-taw*
chet-n-anch 'levenshout (-staf, -boom)'	Eg. termen: *chet-n-anch*
fdt štət 'mysteriënkist'	Eg. termen: *fdt štət*
'***ḥw***'	Eg. termen: *ḥw*
mdw	Eg. termen: *mdw*
mə'tj 'dubbele orde'	Eg. termen: *mə'tj*
nb anch	Eg. termen: *nb anch*
vorst der goden' (*rp't ntrw*)	Eg. termen: *rp't-nṯrw*
tke voor '**vlam**, fakkel'	Eg. termen: *tke*
wḥm	Eg. termen: *wḥm*
brood	Eten en drinken: brood
manna	Eten en drinken: brood: *manna* (Isr.)
avondmaal	Eten en drinken: eten: maaltijd
verslond	Eten en drinken: eten: verzwelgen (verslinden)

mdw	Eten en drinken: plant als levensmiddel: term: *mdw* (Eg.)
levensmiddelen	Eten en drinken: voedsel
voedsel	Eten en drinken: voedsel
plantaardig offervoedsel	Eten en drinken: voedsel, offer-: plantaardig -
plantaardig voedsel dat op het altaar	Eten en drinken: voedsel, offer-: plantaardig -
chet-n-anch	Eten en drinken: voedsel, offer-: plantaardig -: term: *chet-n-anch* (Eg.)
offervoedsel aan doden en goden	Eten en drinken: voedsel, offer-; voor geesten- (doden)
'*ḥw*'	Eten en drinken: voedsel: term: *ḥw* (Eg.)
spijziging	Eten en drinken: voedselvoorziening
voedende	Eten en drinken: voedselvoorziening
Tien Geboden	Ethiek: gebod: Tien Geboden (Isr.)
straf	Ethiek: straf (straffen)
breken, waardoor er hongersnood	Ethiek: straf: hongersnood door het breken van (de staf van) het brood
broodbreken in het OT door God is een	Ethiek: straf: hongersnood door het breken van (de staf van) het brood
zonden [voorafgegaan door een spatie]	Ethiek: zonde
broeder	Familierelaties: broeder
zoon	Familierelaties: zoon
zoon der aarde	Familierelaties: zoon der aarde
kende het geheim van het wonder der	Filosofie: kennis van het mysterie
geheim van het wonder der verrijzenis	Filosofie: kennis: geheim: mysterie van dood en leven
mysterie	Filosofie: kennis: geheim: mysterie van dood en leven
Wat is de relatie tussen de staf, de slang	Filosofie: probleem van de relatie tussen de staf, de slang en het woord (Eg.) + (Gr.) + (Isr.)
tegenhanger	Filosofisch aspect: analogie (vergelijking)
aspect	Filosofisch aspect: aspect
betekenis	Filosofisch aspect: betekenis
idee	Filosofisch aspect: idee
voorstelling	Filosofisch aspect: idee
overeenkomst	Filosofisch aspect: overeenkomst
prototype	Filosofisch aspect: prototype
reden [+ spatie]	Filosofisch aspect: reden, motief
tegenstellingen	Filosofisch aspect: tegenstelling
relatie	Filosofisch aspect: verband (relatie)
verband	Filosofisch aspect: verband (relatie)
geassocieerd	Filosofisch aspect: verbondenheid (associatie)
gerelateerd	Filosofisch aspect: verbondenheid (associatie)
in verband gebracht	Filosofisch aspect: verbondenheid (associatie)
verbonden	Filosofisch aspect: verbondenheid (associatie)
kosmische smeden	Geest: ambachtsgeest: mythische smid
serafijnen	Geest: hypostase: engel: serafijn
Cyclopen	Geest: reus, vuur-: Cycloop (Gr.)
ka)	Geest: zelf: term: *ka* (Eg.)
ziel	Geest: ziel
levende ziel	Geest: ziel, individuele levende
bezield	Geest: ziel: bezieling, bezield zijn
doden en goden	Geest: ziel: dodengeest (~ van de overledene)
oudheid	Geschiedenis: Antieke periode
antiek	Geschiedenis: Antieke periode
ouden	Geschiedenis: Antieke periode
18^{e} en 19^{e} dyn.	Geschiedenis: dynastie, 18^{e} (Eg.)
18^{e} en 19^{e} dyn.	Geschiedenis: dynastie, 19^{e} (Eg.)
Oude Rijk	Geschiedenis: Oude Rijk (Eg.)
religieus-historische	Geschiedenis: type: religieuze ~
religieuze geschiedenis	Geschiedenis: type: religieuze ~

twaalf	Getal: twaalf
god	God
‘de gemeenschappelijke Hermes’ (κοινος	God: ‘Gemeenschappelijke Hermes’ (κοινος Ἑρμης) (Gr.)
Christus	God: ‘Gezalfde’ (Μεσσιας) (Chr.-Gr.) + (*Māšîaḥ*) (Isr.) + (Χριστος) (Chr.-Gr.)
God [hoofdletter]	God: ‘God’ (*’Ēl*) (Isr.) + (Chr.)
***anch ta* ‘het leven der aarde’**	God: ‘Het leven der aarde’ (*anch ta*) (Eg.) (slang)
die ‘leven der aarde’ heten	God: ‘Het leven der aarde’ (*anch ta*) (Eg.) (slang)
de opgerichte’ of ‘de levensduur’	God: ‘Levensduur’ of ‘De opgerichte’ (Eg.) (slang)
schenker van alle goede gaven’ (δωτηρ	God: ‘Schenker van alle goede gaven’ (δωτηρ εαων) (Gr.)
Pandora	God: ‘Schenker van alle goede gaven’ (Πανδωρα) (Gr.)
Hermes	God: ‘Steenhoopgod’ (Ἑρμης) (Gr.)
voedende geest (*ka*) van het leven der	God: ‘Voedende geest van het leven der goden’ (Eg.) (slang)
‘vorst der goden’ (*rp’t ntrw*)	God: ‘Vorst der goden’ (*rpʿt-nṯrw*) (Eg.)
Legifere	God: ‘Wettenbrengster’ (*Legifere*) (L/R)
Thesmophoros	God: ‘Wettenbrengster’ (*Thesmophoros*) (Gr.)
Ahura Mazdā	God: ‘Wijze heer’(*Ahura Mazdā*) (Ir.)
Zegenbrenger	God: ‘Zegenbrenger’ (*Charidotes*) (Gr.)
Charidotes	God: ‘Zegenbrenger’ (Χαριδοτης) (Gr.)
ba-taw	God: ‘Ziel des broods’ (*Ba-taw*) (Eg.)
Aton [voorafgegaan door een spatie]	God: ‘Zon’ (*Aton*) (Eg.)
zoon der aarde	God: ‘Zoon der aarde’ (Eg.) (slang)
aardgod	God: aardgod
god der aarde	God: aardgod
god der onderwereld	God: aardgod
aardgodin	God: aardgodin
god van de genezing	God: heiland
zegenbrenger	God: heiland
oppergod	God: hoogste ~
god die de staf en het woord voert	God: intermediair: middelaar (sprekergod)
goddelijke spreker en middelaar	God: intermediair: middelaar (sprekergod)
goddelijke spreker, middelaar	God: intermediair: middelaar (sprekergod)
verzoener	God: intermediair: middelaar (sprekergod)
wḥm	God: intermediair: middelaar: term: *Wḥm n Ptḥ* (‘heraut van Ptah’) (Eg.)
vorst der goden	God: koning der goden
‘vorst der goden’ (*rp’t ntrw*)	God: koning der goden: term: *rpʿt-nṯrw* (Eg.)
Thesmophoros, de godin van de	God: mysteriegodin
mysteriegodin	God: mysteriegodin
schepper	God: schepper
stervende en herrijzende god	God: stervende en verrijzende ~
god van het leven der aarde	God: vruchtbaarheidsgod: vegetatiegod (oogstgod)
van het vuur	God: vuurgod
zonnegod	God: zonnegod
aardslang en de zonnegod	God: zonnegod, nachtelijke (in het dodenrijk verkerende)
duisternis verrijzende zonnegod	God: zonnegod, nachtelijke (in het dodenrijk verkerende)
nachtelijke zonnegod	God: zonnegod, nachtelijke (in het dodenrijk verkerende)
zonnegod op zijn reis	God: zonnegod, nachtelijke (in het dodenrijk verkerende)
zonnegod door het onderaardse	God: zonnegod, nachtelijke (in het dodenrijk verkerende)
graf Seti I	Graf: 2. pers./obj.: Seti I, ~ van (Eg.)
δωτηρ εαων	Griekse termen: δωτηρ εαων
themistes	Griekse termen: Θεμις: δικας και θεμιστες
tholos	Griekse termen: θολος
κιστη μυστικη ‘mysteriënkist’	Griekse termen: κιστη μυστικη
κοινος Ἑρμης	Griekse termen: κοινος Ἑρμης
το ξυλον της ζωης ‘het levenshout’	Griekse termen: ξυλον της ζωης, το
ομφαλος της θαλασσης	Griekse termen: ομφαλος θαλασσης

ρημα	Griekse termen: ρημα
Charidotes	Griekse termen: Χαριδοτης
beheert	Heerschappij: beheren (regelen)
glorieus	Heerschappij: eer (aanzien, roem, heerlijkheid)
gezag van het gesproken woord	Heerschappij: gezag: gezag van het gesproken woord
slavernij	Heerschappij: onderwerping: dienstbaarheid: slavernij
koningen	Heerser: koning (heer)
vorst	Heerser: leider
tholos-gebouw van de god in	Heiligdom: tempel (θολος) van Asklepios te Epidauros (Gr.)
tempel van Jeruzalem	Heiligdom: tempel van Jahweh te Jeruzalem (Isr.)
tempel verwijderd	Heiligdom: tempel van Jahweh te Jeruzalem (Isr.)
tholos-gebouw van de god	Heiligdom: type: θολος (Gr.)
hoofd	Hoofd
ramskop	Hoofd: ramskop
twee koppen	Hoofd: runderkop (koeien-, ossen-, stieren-)
kosmische orde die tijdens de	Instelling en organisatie: stichting van de levensorde der aarde
stichter van een nieuwe levensorde	Instelling en organisatie: stichting van de levensorde der aarde
vermogen	Karakter en gedrag: bekwaamheid
spraakvermogen	Karakter en gedrag: bekwaamheid in het spreken (spraakvermogen)
eigenschap	Karakter en gedrag: karakter
karakter	Karakter en gedrag: karakter
aad:	Karakter en gedrag: karakter
natuur	Karakter en gedrag: karakter, wezenlijk (essentie)
wezenlijk karakter	Karakter en gedrag: karakter, wezenlijk (essentie)
wezenlijke karakter	Karakter en gedrag: karakter, wezenlijk (essentie)
dubbele levensorde	Karakter en gedrag: karakter: dubbele natuur
dubbele natuur	Karakter en gedrag: karakter: dubbele natuur
onbekwaam	Karakter en gedrag: onbekwaamheid
Onverdraagzaamheid	Karakter en gedrag: onverdraagzaamheid
Verdraagzaamheid	Karakter en gedrag: verdraagzaamheid
kist	Kist
ark	Kist: ark (Isr.)
ark van	Kist: ark: Jahweh, ~ van
Demeters kist	Kist: Demeter, ~ van (Gr.)
kist van Demeter	Kist: Demeter, ~ van (Gr.)
kist van Dionysos	Kist: Dionysos, ~ van (Gr.)
doodskist	Kist: doodskist
lijkkist	Kist: doodskist
'levenskist'	Kist: doodskist: term: '*nb anch*' ('levenskist') (Eg.)
nb anch	Kist: doodskist: term: '*nb anch*' ('levenskist') (Eg.)
heilige kist	Kist: mysteriënkist (heilige ~)
mysteriënkist	Kist: mysteriënkist (heilige ~)
fdt štət 'mysteriënkist'	Kist: mysteriënkist: term: *fdt štət* (Eg.)
κιστη μυστικη 'mysteriënkist'	Kist: mysteriënkist: term: κιστη μυστικη (Gr.)
levenskist'	Kist: Osiris, ~ van: 'levenskist' van Osiris (Eg.)
aard [voorafgegaan door een spatie]	Kosmografie en geografie: aarde (chtonisch)
chtonisch	Kosmografie en geografie: aarde (chtonisch)
dubbele aarde	Kosmografie en geografie: aarde: 'dubbele aarde' (Noord en Zuid) (Eg.)
ομφαλος της θαλασσης	Kosmografie en geografie: centrum van de ruimtecirkel of de kosmos: navel der aarde: term: ομφαλος θαλασσης (Gr.)
eromheen was heilig	Kosmografie en geografie: gebied, heilig (heilig stuk grond)
grond eromheen, was heilig	Kosmografie en geografie: gebied, heilig (heilig stuk grond)
inheems	Kosmografie en geografie: gebied: binnenland (eigen, autochthoon, inheems)
districten	Kosmografie en geografie: gebied: district

hemel	Kosmografie en geografie: hemel
plaats van verrijzenis	Kosmografie en geografie: plaats van dood, verrijzenis en schepping
bewonen	Kosmografie en geografie: plaats, woon-
verblijfplaats	Kosmografie en geografie: plaats, woon-
andere wereld	Kosmografie en geografie: universum: wereld (rijk) der goden (andere, onzichtbare, geestelijke wereld)
onwaarneembare werkelijkheid	Kosmografie en geografie: universum: wereld (rijk) der goden (andere, onzichtbare, geestelijke wereld)
hoorbare werkelijkheid	Kosmografie en geografie: universum: wereld (rijk) der mensen (deze, zichtbare, lichamelijke, aardse wereld)
de waarneembare werkelijkheid	Kosmografie en geografie: universum: wereld (rijk) der mensen (deze, zichtbare, lichamelijke, aardse wereld)
zichtbare werkelijkheid	Kosmografie en geografie: universum: wereld (rijk) der mensen (deze, zichtbare, lichamelijke, aardse wereld)
Afbeelding	Kunst en schrift: afbeelding
afgebeeld	Kunst en schrift: afbeelding
Illustraties	Kunst en schrift: afbeelding
aardbeeld	Kunst en schrift: beeld, aard-
geboetseerde beeld	Kunst en schrift: beeld, aard-
beeld van Osiris	Kunst en schrift: beeld, goden-: Osiris (Eg.)
geschreven	Kunst en schrift: schrift (schrijven, ritsen, alfabet)
Demeters kist:	Kunst en schrift: voorstelling: Demeter en haar kist, soms omringd door een slang (Gr.)
Dionysos' kist:	Kunst en schrift: voorstelling: Dionysos' kist waaruit een slang verrijst (Gr.)
van uit de boot oprijzend gewas	Kunst en schrift: voorstelling: gewas dat uit de aardboot oprijst (Eg.)
staat vóór een **slang die uit een bekken**	Kunst en schrift: voorstelling: slang die uit een schaal oprijst met voor zich het teken voor vuur, in Piramide-teksten (Eg.)
slangenstaf naast de 'staf van Osiris'	Kunst en schrift: voorstelling: slang(enstaf) naast de 'staf van Osiris', de god van het leven der aarde, in het graf van Seti I (Eg.)
grote slang, uitgestrekt in een boot	Kunst en schrift: voorstelling: slang, uitgestrekt in een boot en met een *anch*-teken (Eg.)
aardslangen of slangen in de	Kunst en schrift: voorstelling: slangen die onzichtbaar vuur spuwen
op elk waarvan een opgerichte slang	Kunst en schrift: voorstelling: slangen die zich oprichten, op de *šnwt*-stenen (Eg.)
slangen rond de stafdrager	Kunst en schrift: voorstelling: slangen rond de stafdrager (de zonnegod) (Eg.)
stafdrager die een boom vasthoudt	Kunst en schrift: voorstelling: stafdrager die een boom vasthoudt (Eg.)
van de zielenvogel boven het graan	Kunst en schrift: voorstelling: zielenvogel (*ba-taw*) boven het graan (Eg.)
nachtreis van de zonnegod door het	Kunst en schrift: voorstelling: zonnegod met ramskop in zijn boot in de onderwereld, scepter in de hand met daarvoor de slang(enstaf) die onzichtbaar aardvuur spuwt naar de zon; de god en de staven zijn omgeven door een grote slang, in het graf van Seti I (Eg.)
zonnegod op zijn reis door de	Kunst en schrift: voorstelling: zonnegod met ramskop in zijn boot in de onderwereld, scepter in de hand met daarvoor de slang(enstaf) die onzichtbaar aardvuur spuwt naar de zon; de god en de staven zijn omgeven door een grote slang, in het graf van Seti I (Eg.)
fasces	Latijnse termen: *fascis*
fetiales	Latijnse termen: *fetialis*
sagmina 'heilig gras'	Latijnse termen: *sagmina*
verbum	Latijnse termen: *verbum*

lichaam	Lichaam
staat in zijn boot	Lichaam: gestalte: staande houding
hand [voorafgegaan en gevolgd door een spatie]	Lichaam: hand
hand.	Lichaam: hand
hart	Lichaam: hart
mond	Lichaam: mond
schoot	Lichaam: schoot
tong	Lichaam: tong
vleugel	Lichaam: vleugel
licht	Licht en duisternis: licht
nacht	Licht en duisternis: nacht
Bijbel	Literatuur: Bijbel
Ex.	Literatuur: Bijbel: Exodus (Isr.)
Exodus	Literatuur: Bijbel: Exodus (Isr.)
Ez.	Literatuur: Bijbel: Ezechiël (Isr.)
Gen. [voorafgegaan door een spatie]	Literatuur: Bijbel: Genesis (Isr.)
Genesis	Literatuur: Bijbel: Genesis (Isr.)
Lev.	Literatuur: Bijbel: Leviticus (Isr.)
Luc.	Literatuur: Bijbel: Lucas (Isr.)
Nieuwe Testament	Literatuur: Bijbel: Nieuwe Testament (Chr.)
NT [voorafgegaan en gevolgd door een spatie]	Literatuur: Bijbel: Nieuwe Testament (Chr.)
Openb.	Literatuur: Bijbel: Openbaringen (Chr.)
OT [voorafgegaan door een spatie]	Literatuur: Bijbel: Oude Testament (Isr.)
Ps.	Literatuur: Bijbel: Psalmen (Isr.)
Hom. hymn. 3	Literatuur: Homerische hymnen: Hymne III aan Apollo (Gr.)
Oork. 18e dynastie	Literatuur: Oorkonden 18e dynastie (Eg.)
geschrift met de formules bij de	Literatuur: Petroma van Pheneos, inwijdingsformules van het (Gr.)
Pir.	Literatuur: Piramideteksten (Eg.)
Piramide-teksten	Literatuur: Piramideteksten (Eg.)
Shabaka-tekst	Literatuur: Shabaka-tekst (Eg.)
tekens erin	Lot: lotsteken
lotstaafjes	Lot: lotsvoorwerp: lotstokje
des doods heeft	Macht en kracht: dood (duisternis, onderwereld, kwaad), macht van de
machten van de dood en van het leven	Macht en kracht: dood (duisternis, onderwereld, kwaad), macht van de
machten van de dood en van het leven	Macht en kracht: leven en vruchtbaarheid, kracht (macht) van
macht	Macht en kracht: macht
kracht van de aarde	Macht en kracht: magische kracht van de aarde
aardvuur of de **levenskracht**	Macht en kracht: magische kracht van de aarde
scheppingskracht der aarde	Macht en kracht: magische kracht van de aarde
staven bewerkstelligen de **overwinning**	Macht en kracht: magische kracht van de scepter
eigen dood overwinnen en doet het leven	Macht en kracht: magische kracht van de scepter
macht over de dood (de bloeiende staf in	Macht en kracht: magische kracht van de scepter
mdw heeft magische eigenschappen	Macht en kracht: magische kracht van de scepter
alles wat leeft, een scheppende kracht	Macht en kracht: magische kracht van de vegetatie (het verrijzende leven der aarde)
maṭṭeh leḥem	Macht en kracht: magische kracht van de vegetatie: *maṭṭeh leḥem* (‘staf des broods’) (Isr.)
***ba-taw* ‘ziel des**	Macht en kracht: magische kracht van de vegetatie: term: *ba-taw* (‘ziel der vegetatie (des broods)’) (Eg.)
staf des broods	Macht en kracht: magische kracht van de vegetatie: term: *maṭṭeh leḥem* (‘staf des broods’) (Isr.)
woord, evenals aan alles wat leeft	Macht en kracht: magische kracht van het woord (tong)
staven bewerkstelligen de **overwinning**	Macht en kracht: object: leven en dood, macht over

macht van Asklepios om uit de dood op	Macht en kracht: object: leven en dood, macht over
scheppende kracht	Macht en kracht: scheppingskracht (creativiteit)
scheppingskracht	Macht en kracht: scheppingskracht (creativiteit)
mantische kracht	Macht en kracht: voorspellende kracht (mantische kracht)
magische eigenschappen m.b.t. het	Magie en mantiek: magie: doel: versterking van levenskracht en groei
wonderbaarlijke spijziging	Magie en mantiek: magische handeling: wonderdoening
mantische	Magie en mantiek: mantiek
waarzeggen	Magie en mantiek: mantiek
aardorakel	Magie en mantiek: mantiek, type: aardorakel
boomorakel	Magie en mantiek: mantiek, type: aardorakel: boomorakel
wordt medegedeeld (bijv. in Delphi)	Magie en mantiek: mantiek: spec.: Delphi, orakel van (Pythische Orakel) (Gr.)
boomorakel te Dodona	Magie en mantiek: mantiek: spec.: Dodona, boomorakel te (Gr.)
mensen	Mens
volk	Mens: volk (stam)
amatu	Mes. termen: *amatu*
Mythe van De twee broeders	Mythe: De twee broeders Anubis en Bata (sprookje) (Eg.)
strijd en de verzoening van Horus en Seth	Mythe: Horus en Seth (Eg.)
motieven geldt	Mythologie: motief
laatste avondmaal	Mythologie: motief: laatste avondmaal
wonderbaarlijke spijziging	Mythologie: motief: wonderbaarlijke spijziging
dābār	NW-Sem. termen: *dābār*
maṭṭeh is verwant aan Eg.- Sem. ***mdw***	NW-Sem. termen: *maṭṭeh*
hā'ĕlōhîm	NW-Sem. termen: *maṭṭeh hā'ĕlōhîm*
staf des broods (*maṭṭeh leḥem*)	NW-Sem. termen: *maṭṭeh leḥem*
miš'ēnâ	NW-Sem. termen: *miš'ēnâ*
offer	Offer
offerhandeling	Offer: asp.: offerhandeling
broodbreken gebeurt door Jezus	Offer: asp.: offerhandeling: breken ('doden') van het brood
broodbreken in het NT	Offer: asp.: offerhandeling: breken ('doden') van het brood
doden van het offerdier	Offer: asp.: offerhandeling: doden van het offerdier
zelfoffer	Offer: obj.: zelfoffer
paradijs (Openb.	Paradijs: 'Hof van Eden' (Isr.)
gedachte	Psychologie: gedachte (denken)
houding t.o.v. andere godsdiensten	Psychologie: houding t.o.v. andere godsdiensten
inspiratie	Psychologie: inspiratie
reis uit de andere wereld naar de	Reis: andere wereld, ~ uit de
boottocht	Reis: varen
hun reis	Reis: varen
reis langs de hemel	Reis: zonnereis (reis van de zon langs de hemel en door het dodenrijk)
waardoorheen de zon 's nachts trekt	Reis: zonnereis (reis van de zon langs de hemel en door het dodenrijk)
god op zijn boottocht door het dodenrijk	Reis: zonnereis: reis van de zonnegod gedurende de nacht door het onderaardse dodenrijk
zonnegod op zijn reis door de	Reis: zonnereis: reis van de zonnegod gedurende de nacht door het onderaardse dodenrijk
nachtreis van de zonnegod door het	Reis: zonnereis: reis van de zonnegod gedurende de nacht door het onderaardse dodenrijk
godsdiensten	Religie
religie	Religie
Aton-religie	Religie: Aton-religie (Eg.)
geloof dat **genezing** door de goden gelijk	Religie: geloof dat genezing verlossing uit de macht van de dood is
geloof in de dubbele levensorde der	Religie: geloof in de dubbele levensorde der aarde
Iran werd Ahura Mazdā de oppergod	Religie: Iran, ~ van: Mazdeïsme = Zoroastrisme (Ir.)
religie van Israël	Religie: Israël, ~ van: Oud-Israëlitische ~ (Isr.)

Jahweh-religie	Religie: Israël, ~ van: Yahwisme (Isr.), Yahwistisch, Yahwist
monotheïstische	Religie: type: monotheïsme
Eleusinische mysteriën	Religie: type: mysteriegodsdienst: Eleusis-mysteriën (Gr.)
Osiris-mysteriën	Religie: type: mysteriegodsdienst: Osiris-mysteriën (Eg.)
veelgodendom	Religie: type: polytheïsme
heilig	Religieus fenomeen: heiligheid (sacraal)
cultusobject	Religieus voorwerp
religieuze voorwerpen	Religieus voorwerp
voorwerpen brengt	Religieus voorwerp
altaar	Religieus voorwerp: altaar
kruik met het wonderbrood *manna*	Religieus voorwerp: kruik met het wonderbrood *manna* (Isr.)
ritueel	Rite
rituele handeling	Rite: rituele handeling
staf *mdw* wordt ritueel in de lijkkist	Rite: rituele handeling: leggen van de staf in de doodskist
verschijnt, in de doodskist gelegd	Rite: rituele handeling: leggen van het plantaardig offervoedsel voor de god der onderwereld in de doodskist
sacrament	Rite: rituele handeling: sacrament
stier	Rund: stier
geschapen	Schepping
scheppend	Schepping
schiep	Schepping
door formering uit de aarde	Schepping: antropogenie: uit klei (aarde)
leven zowel door het woord als door	Schepping: biogenese
formering	Schepping: methode: ~ door formering (boetseren)
aarde spreekt	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
leven zowel door het woord	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
Ptah 'noemde de namen van alle dingen'	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
schepper van het leven door het woord	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
schepping door het woord	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
schept door het woord	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
Spreken is de magie der schepping	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
woorden der aarde	Schepping: methode: gedachte en woord, (geestelijke) ~ door
Alle goddelijke woorden	Schepping: schepsel: 'Alle goddelijke woorden' (al het geschapene) (Eg.)
verwerkelijking	Schepping: verwerkelijken
voortbrengen	Schepping: voortbrengen, produceren, zich voortplanten
voortplanting	Schepping: voortbrengen, produceren, zich voortplanten
ithyfallisch	Seksualiteit: fallus
slang	Slang
aardslang	Slang: aarde, ~ der (onderwereldslang)
slangen in de onderwereld	Slang: aarde, ~ der (onderwereldslang)
gevleugelde aardslangen	Slang: gevleugelde ~
gevleugelde Egyptische aardslangen	Slang: gevleugelde ~
spuwen onzichtbaar	Slang: vuurspuwende ~
vuurspuwende	Slang: vuurspuwende ~
menigte	Sociologie: gemeenschap (groep, genootschap)
Argonauten	Sociologie: gemeenschap van schepelingen: 'Argonauten' (Gr.)
partijen	Sociologie: gemeenschap, politieke (partij)
menselijke samenleving	Sociologie: maatschappij (samenleving, sociaal)
staf	Staf (alg.)
staven	Staf (alg.)
scepter	Staf: scepter (alg.)
staf	Staf: scepter (alg.)
staven	Staf: scepter (alg.)
bloeiende knots	Staf: scepter, bloeiende of bladerdragende
bloeiende staf	Staf: scepter, bloeiende of bladerdragende
de onvergankelijke met de drie bladeren	Staf: scepter: 'De onvergankelijke met de drie bladeren' (Gr.)

levenshout (-staf	Staf: scepter: ‘levenshout’ (Eg.)
chet-n-anch	Staf: scepter: ‘levenshout’: term: *chet-n-anch* (Eg.)
hā’ĕlōhîm	Staf: scepter: ‘Maṭṭeh hā’ĕlōhîm’ (Isr.)
slang(enstaf)	Staf: scepter: slangenstaf (slangvormige ~)
slangenstaf	Staf: scepter: slangenstaf (slangvormige ~)
staf van Asklepios	Staf: scepter: slangenstaf (slangvormige ~)
knots van Herakles	Staf: scepter: staf (knuppel) van Herakles (Gr.)
staf van Asklepios	Staf: scepter: staf van Asklepios (Gr.)
staf van God	Staf: scepter: staf van God (Isr.)
staf van Mozes en Aäron	Staf: scepter: staf van Mozes en Aäron (Isr.)
staf van Osiris	Staf: scepter: staf van Osiris (Eg.)
fasces	Staf: scepter: term: *fascis* (L/R)
maṭṭeh	Staf: scepter: term: *maṭṭeh* (Isr.)
hā’ĕlōhîm	Staf: scepter: term: *maṭṭeh hā’ĕlōhîm* (‘staf van god’) (Isr.)
staf des broods (*maṭṭeh leḥem*)	Staf: scepter: term: *maṭṭeh leḥem* (‘staf des broods’) (Isr.)
mdw	Staf: scepter: term: *mdw* (Eg.)
staf van Hermes Charidotes	Staf: scepter: term: ραβδος (‘boomtak’) (Gr.)
tovenaars te hebben, die staven	Staf: scepter: toverstaf (tovertak)
steun(staf)	Staf: steunstaf
miš‘ēnâ	Staf: steunstaf: term: *miš‘ēnâ* (Isr.)
stenen	Steen: heilige opgerichte ~
Petroma	Steen: heilige opgerichte ~: ‘Petroma’ (Πετρωμα), gewijd aan Demeter Thesmophoros (Gr.)
***šnwt*-stenen**	Steen: heilige opgerichte ~: ‘*snw-t*’-stenen (Eg.)
labyrint	Steen: heilige opgerichte ~: steenkring: labyrint
labyrint van de Minotaurus	Steen: heilige opgerichte ~: steenkring: labyrint: Minos of de Minotaurus, - van (Gr.)
ontsnapping	Strijd en vrede: ontsnapping
overwon	Strijd en vrede: overwinning
dood overwinnen	Strijd en vrede: overwinning op de dood
macht over de dood	Strijd en vrede: overwinning op de dood
overwinning op de dood	Strijd en vrede: overwinning op de dood
verslagen	Strijd en vrede: overwinning op de dood
strijd en de verzoening van Horus en Seth	Strijd en vrede: strijd, kosmische
verbonds	Strijd en vrede: verbond
verbond.	Strijd en vrede: verbond
verbond,	Strijd en vrede: verbond
verzoener	Strijd en vrede: verzoening
verzoening	Strijd en vrede: verzoening
vreedzame	Strijd en vrede: vreedzaamheid
symboliek	Symboliek
symboliseert	Symboliek
boom is, evenals de staf, het symbool	Symboliek: boom als symbool van levenskracht (groei)
aarde als **boot** (ark of kist)	Symboliek: boot als symbool van de aarde
manna zijn symbolen van het leven der	Symboliek: brood [*manna*-] als symbool van het leven der aarde
brood is het lichaam van Christus	Symboliek: brood als symbool (door transsubstantiatie) van het lichaam van Christus (Chr.)
aarde als **boot** (ark of kist)	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven
ark van Jahweh lijkt dezelfde symboliek	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven: Jahwehs kist (Isr.)
kist is het symbool van het verrijzend	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven
kist stelt het zich vernieuwende leven	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven
kist (d.i. de levende aarde)	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven: Demeters kist (Gr.)

kist (de aarde)	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven: Demeters kist (Gr.)
symboliek van de kist van Demeter	Symboliek: kist [heilige] als symbool van de aarde en haar verrijzend leven: Demeters kist (Gr.)
labyrint bevindt, de verbeelding van het	Symboliek: labyrint als het symbool van de schoot van Moeder Aarde en het dodenrijk
ontsnapping van Theseus uit het labyrint	Symboliek: ontsnapping van Theseus uit het labyrint van de Minotaurus als symbool van genezing (in Epidauros) (Gr.)
ramskop (d.w.z. hij is een levende ziel)	Symboliek: ramskop (van de zonnegod) als symbool van de levende ziel (Eg.)
symbool van het scheppend vermogen	Symboliek: *sagmina* en *verbenae* als symbool van het scheppend vermogen der aarde en het menselijk spraakvermogen (L/R)
bekken (het	Symboliek: schaal als symbool voor het oerwater des doods
van vleugels.	Symboliek: slang [gevleugeld] als symbool van het verrijzend leven
aarde als **slang**	Symboliek: slang als symbool van de aarde
aardslang	Symboliek: slang als symbool van de aarde
slangen in de onderwereld	Symboliek: slang als symbool van de onderwereld
twaalf districten van het dodenrijk	Symboliek: slangen [twaalf] als symbool (aanduiding) van de twaalf districten van het dodenrijk (Eg.)
scepter is het teken van de levensorde	Symboliek: staf (scepter, slangenstaf) als symbool (teken) van de levensorde en het leven der aarde (plantengroei)
staf en het ***manna*** zijn symbolen van het	Symboliek: staf (scepter, slangenstaf) als symbool (teken) van de levensorde en het leven der aarde (plantengroei)
symbool van de slangenstaf van het leven	Symboliek: staf (scepter, slangenstaf) als symbool (teken) van de levensorde en het leven der aarde (plantengroei)
boom is, evenals de staf, het symbool	Symboliek: staf (scepter, slangenstaf) als symbool (teken) van de levensorde en het leven der aarde (plantengroei)
slangenstaf (soms een knots) als symbool	Symboliek: staf (scepter, slangenstaf) als symbool (teken) van de levensorde en het leven der aarde (plantengroei)
staf symboliseert de plantengroei	Symboliek: staf (scepter, slangenstaf) als symbool (teken) van de levensorde en het leven der aarde (plantengroei)
fasces (de gewone scepters) drukken	Symboliek: staf [*fascis*] als symbool van het scheppend vermogen der aarde en het menselijk spraakvermogen (L/R)
slangenstaf, symboliseren het woord van	Symboliek: staf [slangen-] (slang en staf) als symbool (teken) van het woord van God
dragers van het woord van God	Symboliek: staf [slangen-] (slang en staf) als symbool (teken) van het woord van God
staf symboliseert het wezenlijk	Symboliek: staf des broods (geen werkelijke staf) als symbool van voedende kracht van het brood (voortgekomen uit de kracht van de aarde)
symbolische 'staf des broods'	Symboliek: staf des broods (geen werkelijke staf) als symbool van voedende kracht van het brood (voortgekomen uit de kracht van de aarde)
twee stenen van het petroma stelden de	Symboliek: stenen [twee bijeenhorende] als symbool en teken van de dubbele aarde met haar dubbele levensorde, dood en leven
stenen stelden de dubbele aarde voor	Symboliek: stenen [twee bijeenhorende] als symbool en teken van de dubbele aarde met haar dubbele levensorde, dood en leven
verbeeldden de aarde als twee	Symboliek: stenen [twee bijeenhorende] als symbool en teken van de dubbele aarde met haar dubbele levensorde, dood en leven
aarde als **dubbele stier**	Symboliek: stier [dubbele] als symbool van de aarde
aardsymboliek	Symboliek: symboliek van de aarde
symbolen van de voortplanting	Symboliek: symboliek van de seksualiteit
zichtbare verschijning van het mysterie	Symboliek: teken van het mysterie van het leven der aarde
Vleugels worden geassocieerd met het	Symboliek: vleugels als symbool van de natuur van de ziel en van het verrijzend leven
teken dat God hem gezonden heeft	Symboliek: wonderdoening als symbool (teken) van goddelijke bijstand

gevleugelde zonneschijf is het symbool	Symboliek: zon [gevleugelde] als symbool van de uit de oerwateren of nachtelijke duisternis verrijzende zonnegod (niet zijn verdere reis langs de hemel), die de machten des doods heeft verslagen
bevel	Taal: bevel (machtswoord, goddelijk woord)
draagt Mozes vanuit	Taal: bevel (machtswoord, goddelijk woord)
goddelijk woord	Taal: bevel (machtswoord, goddelijk woord)
woord van God	Taal: bevel (machtswoord, goddelijk woord)
'*ḥw*'	Taal: bevel: term: *ḥw* (Eg.)
namen	Taal: naam
namen van gelijkende goden	Taal: naam, goden- (theofoor)
overlevering	Taal: overlevering
gesproken	Taal: spraak (spreken)
spraak	Taal: spraak (spreken)
spreekt	Taal: spraak (spreken)
twee stenen tafelen der wet of des	Taal: tekst: boek: twee stenen tafelen der wet of van het verbond (Isr.)
twee stenen tafelen van de wet of van	Taal: tekst: boek: twee stenen tafelen der wet of van het verbond (Isr.)
thema	Taal: thema
uitgehaald en voorgelezen	Taal: voorlezing: cultusrede
woord	Taal: woord
Het woord herhaalt of is de heraut van	Taal: woord: term: '*wḥm*' (herhaling nl. van de gedachte) (Eg.)
amatu	Taal: woord: term: *amatu* (Mes.)
dābār	Taal: woord: term: *dābār* (Isr.)
mdw	Taal: woord: term: *mdw* (Eg.)
verbum	Taal: woord: term: *verbum* (L/R)
ρημα	Taal: woord: term: ρημα (Gr.)
term	Taal: woord: terminologie (term, begrip, woordenschat, vocabulaire)
jaarlijks	Tijd: jaar, elk (jaarlijks)
onafgebroken	Tijd: temporaliteit: continuïteit (zonder onderbreking)
verleden	Tijd: temporaliteit: verleden
zit op haar kist	Troon: kisttroon
twee	Twee
dualiteit	Twee: dualiteit (dubbelheid, herhaling)
dubbel	Twee: dualiteit (dubbelheid, herhaling)
herhaalt	Twee: dualiteit (dubbelheid, herhaling)
twee koppen	Twee: dualiteit (dubbelheid, herhaling)
wḥm	Twee: dualiteit: term: *wḥm* (Eg.)
kruik	Vat: kruik
bekken	Vat: schaal (bekken)
gewas	Vegetatie
plant	Vegetatie
vegetatie	Vegetatie
drie bladeren	Vegetatie: blad: driebladig
driebladig	Vegetatie: blad: driebladig
braamstruik	Vegetatie: braamstruik
gras	Vegetatie: gras
sagmina	Vegetatie: gras, heilig: term: *sagmina* (*herbae purae* of *verbenae purae*) (pl.) (L/R)
verbenae	Vegetatie: gras, heilig: term: *sagmina* (*herbae purae* of *verbenae purae*) (pl.) (L/R)
levenshout	Vegetatie: hout, levens-
chet-n-anch	Vegetatie: hout, levens-: term: *chet-n-anch* (Eg.)
houten plank	Vegetatie: hout: plank in het schip de Argo en afkomstig van de eik van Dodona (Gr.)

graan	Vegetatie: koren (graan)
struik, maar ook de grond eromheen	Vegetatie: plant, heilige
Vruchten	Vegetatie: vrucht
het leven over het water	Verlossing: object: leven
Israël uit de slavernij in Egypte te	Verlossing: object: volk
overwinning op de dood	Verlossing: separ.: machten van het noodlot (god van de dood, de dood)
het leven over het water	Verlossing: separ.: machten van het noodlot (god van de dood, de dood)
Israël redden uit de slavernij	Verlossing: separ.: machten van het noodlot (god van de dood, de dood)
opwekking uit de dood	Verlossing: separ.: machten van het noodlot (god van de dood, de dood)
Israël uit de slavernij in Egypte te	Verlossing: separ.: slavernij
genezing	Verlossing: type: genezing
redt	Verlossing: type: redding
redden	Verlossing: type: redding
redding	Verlossing: type: redding
zich jaarlijks vernieuwt	Verrijzenis en wedergeboorte: (zelf)vernieuwing, herstel
doet het leven herrijzen	Verrijzenis en wedergeboorte: tot leven wekken (opwekking uit de dood)
opwekking uit de dood	Verrijzenis en wedergeboorte: tot leven wekken (opwekking uit de dood)
uit de dood op te wekken	Verrijzenis en wedergeboorte: tot leven wekken (opwekking uit de dood)
verrijst	Verrijzenis en wedergeboorte: verrijzenis (opgang)
oprijst	Verrijzenis en wedergeboorte: verrijzenis (opgang)
oprijzend	Verrijzenis en wedergeboorte: verrijzenis (opgang)
richt een slang zich omhoog	Verrijzenis en wedergeboorte: verrijzenis (opgang)
verrees	Verrijzenis en wedergeboorte: verrijzenis (opgang)
verrijzenis	Verrijzenis en wedergeboorte: verrijzenis (opgang)
eigen dood overwinnen	Verrijzenis en wedergeboorte: wedergeboorte
herleeft	Verrijzenis en wedergeboorte: wedergeboorte
herrijzende	Verrijzenis en wedergeboorte: wedergeboorte
verrijzende leven uit de dood	Verrijzenis en wedergeboorte: wedergeboorte
wonder der verrijzenis	Verrijzenis en wedergeboorte: wedergeboorte
openbaring van Jahweh in het vuur	Verschijning: elementvormige gedaante
vereerd als haar beeld	Verschijning: elementvormige gedaante
ideële gedaante	Verschijning: ideële gedaante
amatu	Verschijning: ideële gedaante: term: *amatu* (Mes.)
dābār	Verschijning: ideële gedaante: term: *dābār* (Isr.)
mdw	Verschijning: ideële gedaante: term: *mdw* (Eg.)
ρημα	Verschijning: ideële gedaante: term: ρημα (Gr.)
openbaarde deze levenswetten der aarde	Verschijning: openbaren
openbaring van Jahweh in het vuur	Verschijning: openbaren, zich
verschijningsvorm hebben, zoals de Tien	Verschijning: overig specifiek: menselijke wetten als epifanie van de kosmische levenswet
die zich in de planten openbaart	Verschijning: plantvormige gedaante
werkelijkheid	Verschijning: werkelijkheid
zielenvogel	Vogel: zielenvogel
ba-taw	Vogel: zielenvogel: 'Ziel des broods' (*Ba-taw*) (Eg.)
aardvuur	Vuur: aardvuur (levensvuur der aarde)
levensvuur	Vuur: aardvuur (levensvuur der aarde)
aardvuur van de Cyclopen	Vuur: aardvuur van de Cyclopen (Gr.)
aardvuur van Hephaistos	Vuur: aardvuur van Hephaistos (Gr.)
brandende	Vuur: branden (trans. en intrans.), ontsteken
tke voor '**vlam**, fakkel'	Vuur: fakkel: term: *tke* (Eg.)
onzichtbaar vuur	Vuur: onzichtbaar ~

spuwen onzichtbaar	Vuur: onzichtbaar ~
tke voor '**vlam**, fakkel'	Vuur: term: *tke* (Eg.)
waarneembare	Waarneming
hoorbare	Waarneming: horen: hoorbaarheid
onwaarneembare	Waarneming: onwaarneembaarheid
inzicht	Waarneming: zien: inzicht
goddelijk inzicht	Waarneming: zien: inzicht in het geheim van dood en leven
onzichtbaar	Waarneming: zien: onzichtbaarheid
onzichtbare	Waarneming: zien: onzichtbaarheid
zichtbare	Waarneming: zien: zichtbaarheid
knots	Wapen: knuppel (knots)
oerwater	Wateren: oerwateren
oerwater des doods	Wateren: oerwateren
des doods red	Wateren: oerwateren
chaoswater	Wateren: oerwateren
zegen	Welzijn en ziekte: heil (geluk, voorspoed, zegen)
hongersnood	Welzijn en ziekte: honger (hongersnood)
aardzegen	Welzijn en ziekte: rijkdom der aarde (goede oogst, aardzegen)
overvloed	Welzijn en ziekte: rijkdom: overvloed (gedijen)
vruchtbare	Welzijn en ziekte: vruchtbaarheid
kist is soms door een slang omringd	Werkzaamheid: bedekken: omgeven (omvatten)
drijvend	Werkzaamheid: bewegen: zwemmen, drijven
breekt	Werkzaamheid: breken
breken	Werkzaamheid: breken
daden van 'de aarde' of Geb, een	Werkzaamheid: daad, kosmische
scheppingsdaad	Werkzaamheid: daad, scheppings-
spuwen	Werkzaamheid: openen: braken (spuwen)
steun	Werkzaamheid: steunen (onder-, - op)
verborgen	Werkzaamheid: verbergen (zich -)
formuleringen	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-)
kosmische orde	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-)
levensorde der aarde	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-)
levenswetten der aarde	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-)
levenswetten van de aarde	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-)
dubbele levensorde, dood en leven	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-): dubbele levensorde (Eg.)
mə'tj 'dubbele orde'	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-): dubbele levensorde: term: term: *mə'tj* (Eg.)
themistes	Wet en orde: orde of wet, kosmische (levens-): term: θεμιστες (Gr.)
wetten der menselijke samenleving	Wet en orde: wet, menselijke (seculiere)
etymologisch	Wetenschap: taalkunde: etymologie
door de mond of de tong in het **woord**	Wisseling: gedachte in woord, verandering van
woord (το ρημα) dat geschied	Wisseling: gedachte in woord, verandering van
woord is de verwerkelijking van de	Wisseling: gedachte in woord, verandering van
bekeerde' goden	Wisseling: religieuze verandering: <u>bekering</u>: zoroastrisering (Ir.)
hervorming	Wisseling: religieuze verandering: <u>vernieuwing</u> (hervorming, revival) van de religie
Slang en staf zijn inwisselbaar	Wisseling: staf in slang (en omgekeerd), verandering van
een slang te veranderen	Wisseling: staf in slang (en omgekeerd), verandering van
staven in slangen kunnen	Wisseling: staf in slang (en omgekeerd), verandering van
brood is het lichaam van Christus	Wisseling: transsubstantiatie (van brood in lichaam en bloed)
zon [voorafgegaan en gevolgd door een spatie]	Zon
zonne	Zon
zonneschijf	Zon: zonnewiel
gevleugelde zonneschijf	Zon: zonnewiel: zonneschijf met vleugels

gevleugelde zonneschijven	Zon: zonnewiel: zonneschijf met vleugels, Assyrisch-Babylonische (Mes.)
Horus van Edfu	Zon: zonnewiel: zonneschijf met vleugels: 'Horus van Edfu' (Eg.)

[1] Kristensen 2